

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤ' ΚΥΚΛΟΣ:

«ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ: ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ»»

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2018-19

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ Χ.ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ

«Οι προσβολές κατά των εννόμων αγαθών γυναικών είναι προτιμότερο να αντιμετωπίζονται μέσα με την ιδιαιτερότητα του φύλου (π.χ. «γυναικοκτονίες») ή με βάση το γενικό κριτήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου; Αιτιολογήστε την άποψή σας, βάσει και όσων περιέλαβε η προβολή του ντοκυμαντέρ «He named me Malala».

Γεώργιος Τσιβελέκος

Με αφορμή την ανθρωποκτονία της Ελένης Τοπαλούδη στη Ρόδο και της Αγγελικής Πέτρου στην Κέρκυρα, άρχισε να γίνεται χρήση του όρου «γυναικοκτονία» ή/και «θηλυκοκτονία» για να τονιστεί ότι πρόκειται περί ανθρωποκτονίας γυναίκας από πρόθεση επειδή είναι γυναίκα, έτσι όπως μάλιστα ορίστηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, και λόγος για το κατά πόσον η υιοθέτηση αυτών των εννοιών δύναται να υπερασπιστεί τα δικαιώματα του ανθρώπου ή να τα καταδυναστεύσει.

Ο όρος έγινε ευρέως γνωστός και υιοθετήθηκε εν μέρει από την Εγκληματολογία, μετά από το 1992, εξαιτίας της κυκλοφορίας του βιβλίου «Femicide: The politics of woman killing» των Jill Radford και Diana Russell. Μπορεί να θεωρηθεί ακόμη και επιστημονικός. Παρόλα αυτά, όμως, καθώς και την ευρεία χρήση του από διεθνείς οργανισμούς, επίσημους φορείς και τοπικές οργανώσεις, παραμένει αδόκιμος και βλαπτικά προσβλητικός για το γυναικείο φύλο.

Εκτός αυτού, δεν είναι και νομικά δόκιμος, αφού δεν έχει υιοθετηθεί από το Ποινικό Δίκαιο και δεν εμφανίζεται σε κανένα νομοθέτημα και σε καμία νομολογία. Στην ελληνική γλώσσα, δεν υπάρχει καν η λέξη «γυναικοκτονία» και πρόκειται μάλλον για νεολογισμό. Υπάρχει μόνο η ανθρωποκτονία, η οποία φυσικά επαρκεί, αφού καλύπτει όλα τα φύλα, όλους τους ανθρώπους. Ο νεολογισμός αυτός, θεωρείται ρατσιστικός και σεξιστικός και είναι εις βάρος των γυναικών, από την στιγμή που τις διαχωρίζει από τους ανθρώπους.

Αν επιδιωχθεί να εγκαθιδρυθεί στους επιστημονικούς κύκλους, αλλά και στην καθημερινότητα, τότε θα πρέπει να υπάρξει ορισμός και για την «ανδροκτονία», ώστε να μην γίνεται διαχωρισμός μεταξύ γυναικοκτονίας και ανθρωποκτονίας, αλλά γυναικοκτονίας και ανδροκτονίας. Οι συγκεκριμένες κινήσεις όμως, δεν φαίνεται ότι θα επιφέρουν κάποιο διαφορετικό και καλύτερο αποτέλεσμα, παρά μόνον περισσότερη σύγχυση και προβλήματα. Η ανθρωποκτονία τιμωρείται με την βαρύτερη ποινή, οπότε δεν ευσταθεί το επιχείρημα για αυστηρότερη τιμωρία του δράστη ανθρωποκτονίας με γυναικείο θύμα. Αντιθέτως, οι διακρίσεις γίνονται σε περίπτωση πρόβλεψης ελαφρύτερης ποινής. Επίσης, το συμπέρασμα του αν το θύμα της ανθρωποκτονίας είναι γυναίκα ή άνδρας, απορρέει, είτε άμεσα, είτε έμμεσα, από τις λοιπές πληροφορίες που παρουσιάζονται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για την εκάστοτε είδηση, όπως για παράδειγμα ανθρωποκτονία εικοσιπεντάχρονης ή εικοσιπεντάχρονου.

Το σημαντικότερο, είναι να γίνεται καταγραφή, όχι μόνον των ποσοτικών στοιχείων, αλλά και των ποιοτικών χαρακτηριστικών των εγκλημάτων που σχετίζονται με την ανθρωποκτονία (φύλο θύματος και δράστη, αίτια διάπραξης του συγκεκριμένου εγκλήματος, σχέση θύματος-δράστη και τα λοιπά). Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να διενεργηθούν έρευνες και να εξαχθούν τα κατάλληλα πορίσματα σχετικά με τις ανθρωποκτονίες εις βάρος των γυναικών, χωρίς να γίνεται ο αμφιλεγόμενος διαχωρισμός μεταξύ ανθρώπου και γυναίκας.

Από την άλλη πλευρά, με την υιοθέτηση του όρου αυτού, ενδεχομένως να αναδειχθεί και να καταπολεμηθεί καλύτερα η σεξιστική συμπεριφορά που τροφοδοτείται από τις πολιτισμικές ιδεοληψίες περί κατωτερότητας της γυναίκας σε σχέση με τον άνδρα και ενισχύεται από τις κοινωνικές παθογένειες.

Αξίζει να αναφερθεί πως στην μεταπολεμική Ελλάδα, οι δολοφονίες που διαπράττονταν με θύματα γυναίκες, εντάσσονταν στην κατηγορία των εγκλημάτων κατά της τιμής. Αργότερα, ονομάζονταν εγκλήματα ζήλιας, πάθους ή ακόμη και ερωτικά εγκλήματα, αποκρύπτοντας έτσι την πατριαρχία και την έμφυλη διαπροσωπική βία. Θεωρούνταν και δικαιολογούνταν με αυτόν τον τρόπο, πως τελέστηκαν εξαιτίας ψυχολογικών προβλημάτων, «θολώματος» του μυαλού μετά από ανακοίνωση χωρισμού, εν βρασμό ψυχής, ζήλιας, πάθους και τα λοιπά.

Με την αναγνώριση και την εννοιολόγηση των γυναικοκτονιών ως τέτοιων, λοιπόν, προσδίδεται ορατότητα και καταδεικνύεται η κοινωνική και πολιτική διάσταση του προβλήματος, το οποίο προβάλλεται ως ένα εξατομικευμένο και ιατρικοποιημένο γεγονός επειδή έτσι «συμφέρει», αφού απαλλάσσει την κοινωνία από τις ευθύνες της και οποιονδήποτε υπαινιγμό ότι η ανθρωποκτονία εις βάρος της γυναίκας ενδέχεται να είναι το αποτέλεσμα κοινωνικών ανισοτήτων.

Εν πάση περιπτώσει, η διάκριση της ανθρωποκτονίας σε γυναικοκτονία ίσως συμβάλει στην ένδειξη και την εμπέδωση της υπαρκτής ακόμη έμφυλης βίας και κακοποίησης των γυναικών για να καταπολεμηθεί αποτελεσματικότερα, αλλά δεν παύει να αποτελεί έναν ανεπιθύμητο διαχωρισμό μεταξύ ανθρώπου και γυναίκας, σαν να μην ανήκει η τελευταία στη γενική έννοια του ανθρώπου και των δικαιωμάτων του, με αποτέλεσμα να επέλθουν δυσάρεστα, και τα αντίθετα από τα προσδοκώμενα, αποτελέσματα. Η εν λόγω αντίληψη, θυμίζει πολύ την γνωστή διάκριση μεταξύ παιδιών και κοριτσιών που είναι οφθαλμοφανές πως είναι ρατσιστική, άνιση και λανθασμένη και θέτει υπό αμφισβήτηση τα γενικά δικαιώματα του παιδιού, αφού, όπως υποστηρίζει, τα κορίτσια δεν ανήκουν στην κατηγορία των παιδιών. Πολλές φορές, ο απλός διαχωρισμός και η διαφορετική αντιμετώπιση μιας οποιασδήποτε ομάδας σε σχέση με μια άλλη, από μόνα τους, προάγουν άθελά τους την ανισότητα. Επομένως, δεν είναι επιθυμητές τέτοιες δράσεις. Οι προσβολές κατά των εννόμων αγαθών είναι προτιμότερο να αντιμετωπίζονται με βάση το γενικό κριτήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου και όχι μέσα από την ιδιαιτερότητα του φύλου.

Τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα έχουν χτιστεί με πολύ κόπο, αγώνες, θυσίες και αίμα. Παραδείγματος χάριν, η ακτιβίστρια Μαλάλα Γιουσαφζάι, για την οποία προβλήθηκε το αυτοβιογραφικό ντοκιμαντέρ «He named me Malala» στα πλαίσια του Σεμιναρίου «Έγκλημα και Κινηματογράφος, ΣΤ΄ Κύκλος: Έγκλημα και Λογοτεχνία: Κινηματογραφική αναπαράσταση», τραυματίστηκε σοβαρά όταν, το 2012, οι Ταλιμπάν άνοιξαν πυρ εναντίον του σχολικού λεωφορείου στο οποίο επέβαινε στο Πακιστάν. Πυροβολήθηκε στο κεφάλι σχεδόν εξ' επαφής, αλλά επέζησε ως εκ θαύματος. Η δεκαπεντάχρονη μαθήτρια, παραλίγο, θα πλήρωνε με την ίδια της τη ζωή για την δράση της, μέσω δημόσιων ομιλιών και συγγραφής,

υπέρ της μόρφωσης και των ίσων ευκαιριών και προσβάσεων στην εκπαίδευση, στη μουσική, στο χορό και στην κυκλοφορία σε αγορές και για τα κορίτσια και κατά των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών και της τρομοκρατίας των Ταλιμπάν. Δικαίως αποτέλεσε ένα πρότυπο ηρωικής προσπάθειας και μια ηγετική φυσιογνωμία της υπεράσπισης των δικαιωμάτων των παιδιών σε όλο τον κόσμο, ανακηρύχτηκε Αγγελιαφόρος Ειρήνης του ΟΗΕ και τιμήθηκε με πολλά βραβεία, όπως το βραβείο Ζαχάρωφ και με την ανώτατη διάκριση της Διεθνούς Αμνηστίας το 2013 και το 2014 έγινε η νεότερη Νομπελίστρια Ειρήνης.

Γίνεται αντιληπτό λοιπόν, ότι κάθε κίνηση που ενδεχομένως να προσβάλει τα ευαίσθητα θεμέλια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρέπει να εξετάζεται πολλές φορές και μακριά από κάθε είδους συμφέροντα και σκοπιμότητες. Σε γενικές γραμμές, δεν έχει σημασία η χρησιμοποίηση διαφόρων όρων και λέξεων. Το ζητούμενο είναι η πράξη. Επειδή όμως, τις περισσότερες φορές η θεωρία ταυτίζεται με την πράξη, είναι απαραίτητο να δίνεται η πρέπουσα προσοχή κάθε φορά στο εκάστοτε ζήτημα και να μην λαμβάνονται βιαστικές αποφάσεις. Πόσο μάλλον όταν πρόκειται για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα.

Εν κατακλείδι, αυτό που πρέπει να επιδιωχθεί, δεν είναι η αντιμετώπιση των εγκλημάτων με βάση την ιδιαιτερότητα του φύλου, αλλά η ανάληψη μέτρων πρόληψης της βίας και ειδικότερα, υποστήριξης των γυναικών στα πρώτα στάδια εκδήλωσης μιας βίαιης συμπεριφοράς εις βάρος τους και όχι στην αποκορυφωμένη και ακραία μορφή της. Επιπρόσθετα, μέσω της παιδείας και της εκπαίδευσης, είναι αναγκαίο να παροτρυνθεί η συνειδητοποίηση πως όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτου χρώματος, φυλής, τάξης και φύλου, είναι ισότιμα μέλη της κοινωνίας, ίσα μεταξύ τους, αλληλοσυμπληρούμενα και αλληλοϋποστηριζόμενα, και πως όλα τα προβλήματα λύνονται με ειρηνικούς τρόπους που σέβονται και δεν προσβάλλουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.